

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ РЕФЛЕКСІЇ ДЛЯ КУРСАНТІВ
НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИINNOVATIVE METHODS OF REFLECTION FOR STUDENTS
IN UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES

Стаття присвячена одному з основних педагогічних питань, особливо на заняттях української мови, – використання інноваційних методів рефлексії. Розкривається сутність таких понять, як рефлексія, інноваційні методи.

Основна увага зосереджується на важливості формування процесу рефлексії як основної мисленнєвої діяльності у вигляді аналізу своєї діяльності у курсантів на заняттях за допомогою використання різноманітних новітніх методів. Обов'язковою умовою створення середовища на уроці є етап рефлексії. Цілі рефлексії: згадати, виявити та усвідомити основні компоненти діяльності – її зміст, типи, способи, проблеми, шляхи їх вирішення, отримувати результати тощо. У студентів мають бути сформовані вміння контролю та самоконтролю, оцінки та самооцінки. Вони повинні вміти самостійно ставити цілі та організувати свою діяльність для їх досягнення. Важливо створити можливості для студентів обговорити свої навички та прогрес під час проходження курсу української мови. Ми надали кілька способів та методів новітньої педагогіки для рефлексії, які можна використати, щоб допомогти студентам подумати конкретно про їхні цілі щодо розвитку навичок у кожному їхньому кластері. Багато заходів можна дещо змінити, щоб розглянути різні навички, але ідея полягає в тому, щоб курсанти та викладачі регулярно розмірковували про успіх розвитку своїх навичок. Курсант може бути активним, якщо усвідомлює мету вчення, його необхідність, якщо кожна його дія є усвідомленою та зрозумілою. Здійснювати рефлексію можна по-різному: це елементи рефлексії окремих етапів заняття; рефлексія наприкінці кожного заняття, теми курсу; поступовий перехід до постійної внутрішньої рефлексії.

Слід також зазначити, що, звісно, з'являється проблема для викладача – потрібно більше та ретельніше продумувати план занять та виокремлювати час на проведення підбиття підсумків. Але з часом це можна виправити, бо вже будуть в наявності заготовки для певних тем, курсанти звикнуть до самостійного та більш швидкого проведення рефлексії, а також можна залучати до підготовки до уроку самих студентів.

Ключові слова: рефлексія, рефлексивне (критичне) мислення, інноваційні методи, курсанти, заняття з української мови.

The article is devoted to one of the main pedagogical issues, especially in Ukrainian language classes – the use of innovative methods of reflection. The essence of such concepts as reflection and innovative methods is revealed.

The main focus is on the importance of the formation of the process of reflection as the main thinking activity in the form of an analysis of the cadets' activities in classes using various modern methods. A mandatory condition for creating an environment in a lesson is the stage of reflection. The goals of reflection: to remember, identify and understand the main components of the activity – its content, types, methods, problems, ways to solve them, obtained results, etc. Students must develop the skills of control and self-control, assessment and self-evaluation. They should be able to independently set goals and organize their activities to achieve them. It is important to create opportunities for students to discuss their skills and progress during the Ukrainian language course. We have provided several ways and methods of emerging pedagogy for reflection that can be used to help students think specifically about their goals for skill development in each of their clusters. Many of the activities can be modified slightly to address different skills, but the idea is for cadets and instructors to regularly reflect on the success of their skill development. A cadet can be active if he is aware of the purpose of learning, its necessity, if his every action is conscious and understandable. Reflection can be carried out in different ways: these are elements of reflection at individual stages of the lesson; reflection at the end of each class, course topics; a gradual transition to constant internal reflection.

It should also be noted that, of course, a problem arises for the teacher – it is necessary to think over the lesson plan more and more carefully and allocate time for debriefing. But over time, this can be corrected, because there will already be blanks for certain topics, the cadets will get used to independent and faster reflection, and you can also involve the students themselves in preparing for the lesson.

Key words: reflection, reflective (critical) thinking, innovative methods, cadets, Ukrainian language classes.

УДК 81-13

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.2.14>

Одинок Ю.П.,

викладач-методист,
викладач дисциплін «Українська мова»,
«Українська мова

(за професійним спрямуванням)»

Морехідний фаховий
коледж імені О.І. Маринеско
Національного університету
«Одеська морська академія»

Мета статті. Розкрити теоритичні, практичні, педагогічні, психологічні та методичні аспекти використання інноваційних методів рефлексії для курсантів, які створюють умови для ефективного навчання на заняттях з української мови.

Для досягнення цієї мети перед нами постали такі завдання:

1. Провести аналіз літературних джерел за проблемою дослідження.

2. Розкрити поняття рефлексії та самоаналізу, які здійснюються через внутрішню роботу особистості.

3. З'ясувати основні інноваційні методи проведення рефлексії як ґрунту освітньої діяльності.

4. Надати рекомендації щодо застосування інноваційних методів проведення рефлексії курсантів на заняттях з української мови.

Актуальність дослідження. Будь-яка людина з радістю робить те, що в неї добре виходить. Але

будь-яка діяльність починається з подолання труднощів. У рефлексивних людей шлях від перших труднощів до перших успіхів значно коротший. Заняття у коледжі – це частина життя курсанта і, водночас, це урок життя для нього.

Організація рефлексії під час курсу щодня обов'язкова. Вона сприяє підвищенню мотивації студента. А навчальна мотивація – запорука підвищення якості освіти. Вміння рефлектувати стане в нагоді курсанту протягом усього життя. У будь-якій професії немає межі досконалості. Будь-яка творча людина знаходиться в постійному пошуку. Поки що особистість ставить собі рефлексивні питання – вона розвивається. Як тільки вона починає задовольнятися досягнутим – припиняється її професійне зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Різні сфери питання викладені в працях таких філософів як Декарт, Сократ, Платон, Локк та інші [1]. Окрім цього, деякі вчені розглядали питання рефлексії під час освітнього процесу з психологічної та педагогічної точки зору: З. Фрейд, К. Ушинський [2; 3].

Виклад основного матеріалу.

Викладачі української знаходяться у постійному пошуку захоплюючих методів, щоб зробити заняття ще більш цікавими та ефективними. Однак, у гонитві за бажанням встигнути пройти програму за навчальний рік, багато хто забуває про головне. Навіщо студенти вчать українську? Іноді вони й самі не знають відповіді на це запитання. Щоб заняття з української мови не стали нудними та марною рутинною в очах курсантів, необхідно проводити рефлексію.

За якість освіти відповідає не тільки її зміст, прийоми та методи педагогічної праці, організація освітнього процесу, а також розуміння студентів мети навчання, його практичного застосування. Цьому і сприяє рефлексія на заняттях з курсу.

Як відомо, останніми роками наші та зарубіжні вчені показали важливість мислення та розвитку аналітичних здібностей особистості. А основу цих талантів та навичок складає рефлексія людини. У науковій літературі рефлексію трактують як форму теоретичної діяльності всебічно розвинутої та досконалої людини, спрямованої на розуміння своїх дій та їх закономірностей; діяльність, що допомагає розкриттю прихованих якостей духовного світу людини та спрямована на розуміння самого себе [2, 499].

Вперше поняття рефлексія виникло у давньогрецькій філософії, його впровадив Декарт, та означало поняття, спрямоване на усвідомлення мислення, процесів мислення та аналізу своїх думок. Сократ, Платон, Локк та інші філософи стверджують, що рефлексія є діяльністю, спрямованою на усвідомлення самого себе та усвідомлення того, на що здатна людина. Такі європейські

філософи, як Кант, Гегель, Фіхте, Шеллінг та інші, вважали рефлексію основою розвитку здібності пізнання людини. Згідно з концепцією Лейбніца, рефлексія згадується як властивість здатності людини до апперцепції (пов'язаність мислення людини з минулим досвідом та її індивідуальними особливостями) [1].

Процес самопізнання, оцінки наявних якостей у багатьох випадках переживається дуже важко з боку конкретної особистості, бо природа людини така, що вона намагається не усвідомлювати та ховати ті свої властивості, які не відповідають суспільним нормам та правилам, вважаються небажаними, зазвичай такі уявлення та знання витісняються у підсвідомість (відповідно до теорії австрійського вченого З. Фрейда). Це не є навмисною дією, а є захисним механізмом, за допомогою якого кожна людина захищає свою особистість. Такий захисний механізм зазвичай захищає людину від різних негативних наслідків та духовних переживань. Але слід зазначити ще те, що в самопізнанні людини велику роль грають знову-таки навколишня дійсність, середовище, інші люди та їх ставлення до неї. Люди, дивлячись на інших, ніби бачать себе в дзеркалі. Цей процес називається рефлексією. Її сутність – це формування, і навіть поживлення, особистості у вигляді людей, схожої на усвідомлюючу особистість [3].

Наприклад, ви випадково зустрілися з другом та починаєте з ним бесіду. Ви невпинно кажете йому про свої заняття та досягнення. Але, зайнятий розмовою, ви раптово помічаєте, що він спізнюється кудись. Ви розумієте, що його думки зайняті іншим, він насилу вислуховує вас, і тому в даному випадку ви здалися йому «багатослівним, балакучим». Наступного разу при зустрічі з цим своїм другом для того, щоб не припуститися колишньої помилки, ви заздалегідь питаєте у нього: «Друг, а ти не спізнюєшся?». Це і є результатом колишньої рефлексії. Тобто ви ставите себе на місце свого співрозмовника і як би дивитися на себе збоку («як він бачить мене збоку?»), що є рефлексією. А рефлексія, у свою чергу, вважається дуже важливим елементом освітнього процесу. Цей термін є одним з найважливіших факторів освітнього процесу.

Існує безліч форм освітньої рефлексії: усне обговорення, письмове анкетування, малюнок або графічне зображення змін, що відбуваються зі студентом.

Можна виділити таку класифікацію видів рефлексії:

- рефлексія настрою та емоційного стану;
- рефлексія змісту навчального матеріалу;
- рефлексія діяльності [2, 503].

Дані види рефлексії можуть проводитися як у індивідуальній, і у колективній (груповій) формах.

При виборі того чи іншого виду рефлексії слід враховувати: мету заняття, зміст та труднощі навчального матеріалу, тип заняття, способи та методи навчання, вікові та психологічні особливості студентів.

З розвитком часу розвивається і освіта. Тому, окрім стандартних методів рефлексії на заняттях з української мови, існують і сучасні. Пропонуємо вашій увазі список інноваційних методів рефлексії, які можна використовувати для роботи з курсантами на курсах української мови:

1. Дві зірки і бажання.

Ця вправа допомагає студентам визначити ключові сфери успіху, а також сфери, над якими їм потрібно працювати. Ви можете надати студентам список вибраних індикаторів навичок для вашої тематики, щоб змусити курсантів глибше міркувати в одній області.

Запитайте студентів:

1) Напишіть дві речі, які вдалися у вашій праці, за які ви б поставили собі зірку.

2) Запишіть одну річ, яку ви хотіли б зробити по-іншому наступного разу.

– Як би ви це змінили?

– Що потрібно виправити?

3) Подумайте про надані показники навичок, щоб спрямовувати ваші роздуми, і про те, у яких областях ви були сильнішими за інші.

– Чи є конкретна сфера, на якій ви хотіли б зосередитися?

2. Твітнути ваше розуміння.

Нехай студенти напишуть «твіт» (280 символів або менше), щоб підсумувати за допомогою критичного мислення, що зробили під час цієї заняття/діяльності/розділу. Їм потрібно буде зосередитись на одній конкретній проблемі та визначити, як вони думають про неї зараз, а як раніше. Це можна використовувати на початку та/або в кінці розділу або навіть як вихідний квиток під час конкретного уроку.

Запитайте студентів:

1) Подумайте, як змінився ваш погляд?

2) Подумайте, чи відчуваєте ви критичне ставлення до якоїсь конкретної сфери?

3. Як передаються мої навички?

Дуже багато того, що вивчають у закладах освіти, можна застосувати в різних сферах, але студентам часто важко застосовувати свої знання в різних ситуаціях. Щоб допомогти студентам визначити можливість для застосування, ви можете попросити їх визначити інші сфери, де вони вже використовували ці знання. Потім вони обмірковують ідеї щодо нових застосувань тих самих знань і навичок.

Запитайте студентів:

1) Подумайте про те, чого ви навчилися в поточному розділі – як про навички, так і про знання.

2) Продумайте, де ви вже використовували це в інших предметних областях:

– Це може бути в попередні роки або семестри.

– А поза закладом освіти? Чи використовували ви раніше ці знання?

3) Тепер подумайте про різні способи, якими, на вашу думку, ви можете застосувати ці нові навички/знання:

– Чи є інша предметна область, де можна це використати?

– Чи могли б ви використати/застосувати будь-які знання поза закладом освіти?

4. Управління станом розуму.

Вплив душевного стану помітний у всіх аспектах студентського життя. Цю вправу можна виконати як частину консультативної чи соціально-емоційної дискусії, або в рамках окремих курсів. Студенти можуть подумати про те, як ці сфери можуть вплинути на їх навчання, і розглянути різні стратегії, які їм підходять. Було б цікаво поглянути на вплив навичок самоконтролю в кінці оцінювання, щоб зрозуміти, як зосередженість, наполегливість, стійкість тощо допомогли чи завадили студенту досягти найкращих результатів.

Запитайте студентів:

Зверніть увагу на наведені нижче показники навичок і поміркуйте над такими запитаннями:

– Чи відчували ви успіх у будь-якій із цих сфер?

– Якщо так, чому? Які стратегії ви використовували для досягнення цього?

– Якщо ні, чому? Що пішло не так добре?

– Що ви можете зробити, щоб покращити?

– Які стратегії ви можете спробувати?

5. Журнал «Рефлексія».

Ця діяльність і є рефлексією, яку можна використати, щоб подумати про використання навичок для будь-якого класу на будь-якому рівні. Ви можете зосередитися на певних областях чи навичках або поглянути на одиницю більш загально.

Запитайте студентів:

1) Які навички я використовував під час уроку і що я міг би зробити, щоб покращити в майбутньому?

2) Які у мене ще є запитання щодо цих навичок?

3) Як/де я можу знайти більше інформації?

4) З якими областями мені було важко?

5) Відповіді на ці запитання можна записувати безперервно протягом 3-5 хвилин, щоб отримати якомога більше ідей. Це може мати будь-яку форму – це може бути на дошці або інтелектуальна карта – але не повинно бути жодного редагування чи стирання; лише безперервний запис.

6) Потім упорядкуйте свої нотатки за темами – за кольором або у вигляді діаграми. Обговоріть у групі, чи є спільні місця, які можуть бути зосереджені для майбутнього вивчення та покращення.

Існує стільки показників навичок, на яких слід зосередитися протягом усього курсу, що це може бути приголомшливим як для викладачів, так і для

студентів. Сподіваємось, кілька ключових міркувань щодо кожного кластера навичок можуть викликати дискусію про навички та призвести до позитивного зростання. Це лише деякі ідеї для початку. Ви завжди можете пристосувати їх відповідно до свого контексту або навіть використовувати як відправні точки для роздумів над власним навчальним процесом.

Висновки.

1. Ми провели аналіз літературних джерел питання рефлексії під час освітнього процесу курсантів на заняттях з української мови. З'ясували, що це питання розглядали ще філософи античності, його досліджували науковці, педагоги та психологи різних епох. Навіть батько психології, З. Фрейд, вклав свою роботу у це питання.

2. Розкрили поняття рефлексії як форми теоретичної діяльності всебічно розвиненої та досконалої людини, спрямованої на розуміння своїх дій та їх закономірностей, за визначенням К. Ушинського.

3. З'ясовано інноваційні методи рефлексії, які можна використовувати для роботи з курсантами на курсах української мови: «Дві зірки і бажання»,

«Твітнути ваше розуміння», «Як передаються мої навички?», «Управління станом розуму», «Журнал «Рефлексія»». Але це лише деякі ідеї для початку.

4. Надано рекомендації щодо застосування методів рефлексії, які можна використовувати для роботи з курсантами на курсах української мови. Найважливіше – ви завжди можете пристосувати їх відповідно до свого контексту або навіть використовувати як відправні точки для роздумів над власним навчальним процесом.

З розвитком часу розвивається і освіта. А отже, можна не тільки використовувати вже існуючі методи та прийоми, а спробувати самостійно створити щось таке, що надасть допомогу на занятті викладачу української мови.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антисері Д., Реал Д. Західна філософія від витоків до наших днів. Від Відродження до Канта / У перекл. та за ред. С. А. Мальцева. Київ : Академвидав, 2005. 295 с.
2. Ушинський К. Д. Педагогічні твори : у 6 т. Київ : Освіта, 2000. Т 5. 528 с.
3. Фромм Е. Теорія Зігмунда Фрейда : збірка. Київ : Академвидав, 2020. 288 с.